בְּטֵלוּ, שאינם ראויים עוד למי חטאת ופקע מהם שם 'מי חטאת' (רש"י). ויש שפירשו שכיון שנכנסו למעיה, הסיח דעתו מהם, ומי חטאת שהסיח דעתו מהם נפסלו (תוס' ד"ה הא), שנאמר בהם (במדבר יט, ט) 'למשמרת', שצריך לשומרם (תוס' ד"ה בטלו, בשם תוספתא, וראה יומא מב, ב; רמב"ם פרה אדומה טו, ז), ואפילו טומאה מדרבנן לא גזרו בהם [כדרך שגזרו בשאר 'מי חטאת' שנפסלו בהיסח הדעת], לפי שאין זה שכיח שהמים יתגלו לאחר ששתתה אותם הפרה, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן (רש"ש), או משום שנחשבים שאינם בעולם, ולא גזרו חכמים על מים שאינם בעולם (חזו"א פרה ה, יז).

בְּמֵעָיָיהּ, אבל בעוד המים בפיה לא נפסלו, כיון שמדובר במים שכבר נתקדשו למי חטאת [שאילו מים שלא נתקדשו למי חטאת, נפסלים בכניסתם לפיו של בעל חי] (תוס' ד"ה בטלו). ויש מפרשים, שמיד כאשר נכנסו המים לפיה נפסלו ואינם ראויים להיות למי חטאת, כיון שנתערב בהם רוק שבפיה [ולמרות שיש רוב של מי חטאת, רוב אינו מועיל לחדש דינים, ואינו יכול להחיל שם 'מי חטאת' על הרוק המועט (קובץ שיעורים גיטין אות נט)], ומכל מקום הם מטמאים כדין מי חטאת, כיון שאין פסולם בגופם אלא מחמת התערובת (תוס' רבינו פרץ, בדעת רש"י בגיטין פו, ב).

נְהִי דְּטוּמְאָה חֲמוּרָה לֹא מְטַמְּאוּ טוּמְאָה קַלָּה מִיהָא נִיטַמְּאוּ, שכשם שהם מטמאים אחרים כך הם מטמאים את עצמם, שאין לך נגיעה גדולה ממה שהם נוגעים בעצמם (רש"י), שאמנם כל זמן שלא נפסלו המים, אינם טמאים [בטומאת קלה זו של טומאת משקים], אבל בשעה שנפסלו, ברגע האחרון שבו יוצאים מטהרה לטומאה, נחשב כאילו נגעו ה'מי חטאת' הטהורים בסתם מים [שזה נכנס וזה יוצא] וטמאום בטומאה קלה (חזו"א כלים לא, א), ואין זה נחשב ל'מגע בית הסתרים' [שהדין הוא שמגע טומאה במקום שאינו גלוי אינו מטמא], כיון שכל טיפות המשקה נחשבות כנפרדות זו מזו (קובץ שיעורים אות פד, בשם הגרמ"מ עפשטיין; חזו"א טבול יום ד, ו; שיעורי ר' דוד), ועוד שמשקים מתנועעים בכל שעה ונוגעים זה בזה (חזו"א טבול יום שם). ולמרות שהכלל הוא שמשקה אינו מטמא משקה [כמבואר להלן בסוגיא], יתכן שכלל זה לא נאמר אלא על משקה שהוא ראשון לטומאה, אבל מי חטאת שהם אב הטומאה, הרי הם מטמאים משקים (ראה שיעורי ר' דוד).

ויש שפירשו הטעם ש'מי חטאת' מטמאים טומאה קלה, משום הכלל שכל דבר שיש עליו טומאה חמורה, יש בו ממילא גם טומאה קלה, ואף לאחר שפוקעת הטומאה החמורה נשארת הטומאה הקלה (תוס' ד"ה הא), משום שהטומאה החמורה שיש עליו שעה אחת מחילה עליו טומאה קלה לעולם [ולא שהטומאה הקלה מתחדשת כל רגע מכח הטומאה החמורה] (קובץ שיעורים כתובות אות טו). אבל לדעתם אין המים נטמאים בטומאת מגע, שלא מצינו טומאה על ידי נגיעת הדבר בעצמו (תוס' רבינו פרץ), שלדעתם הרי זה נחשב למגע בית הסתרים (הערות וביאורים בעניני טהרות [לגרי"ג אדלשטיין]), או משום שמי חטאת מטמאים רק בנגיעה שלא לצורך, ולדעתם נגיעת המים בעצמם אינה נחשבת נגיעה שלא לצורך (דברי יחזקאל א, יג).

מִשּׁוּם דְּהַוָּה לֵיהּ מַשְׁקֶה סָרוּחַ, ומשקה סרוח אינו נחשב למשקה, ואפילו אם היתה עליו טומאה, טומאתו פוקעת ממנו (רש"י, ע"פ תורת כהנים שמיני ח, ד). ויש מפרשים, שפוקעת ממנו הטומאה משום שבמעיה של הפרה נחשבים המים כמעוכלים, ולאחר עיכול אינו נחשב עוד משקה אלא פֶּרֶשׁ (ראב"ד בפי' לתורת כהנים שם, ודברי יחזקאל א, יא, לדעת הסוברים שמשקה לאחר שנטמא לא פקעה ממנו טומאה לעולם משום שראוי הוא לשתיית בהמה).

אכן כל זה רק לדעת רבי יהודה, אבל לדעת חכמים מי חטאת הם אב הטומאה למרות שהם משקה סרוח [שלמרות שגם הם מודים שמשקה סרוח אינו מקבל טומאה מאחרים, מכל מקום אם הוא אב הטומאה נשאר בטומאתו] (מהר"ם חלאווה), והרי הם מטמאים גם אדם וכלים, ונקטו בלשונם שהבשר טמא, אגב דברי רבי יהודה, שמחדש שאפילו הבשר טהור (רש"ש פרה ט, ה).

רַבִּי יוֹסֵי בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמָרָהּ, שרבי יוסי היה אחד מחמשה תלמידי רבי עקיבא שבדרום (רש"י), וכמו כן רבי שמעון [שדעתו שווה לדעת רבי יוסי, שמשקים מטמאים אוכלים מדאורייתא, ולכן ספקם טמא] אמר את דבריו כרבי עקיבא רבו [שאף הוא היה מאותם חמשה תלמידים] (תוס' חכמי אנגליה, וראה להלן ע"ב ד"ה רבי יוסי).

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ', שחולק רבי עקיבא על שאר התנאים [שהלכה כדבריהם] הסוברים שאין שני עושה שלישי אלא בתרומה ובקדשים בלבד (ראה גמ' סוטה ל, א; רמב"ם שאר אבות הטומאה יא, ב).

לִימֵּד עַל כְּכָר שֵׁנִי שֶׁעוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִּין, כשנוגע במשקים, אבל אם נוגע באוכל אינו מטמא, שגם רבי עקיבא מודה לכלל שאין אוכל מטמא אוכל (רש"י). ויש מפרשים, שלדעת רבי עקיבא אוכל מטמא אוכל (ראה רבינו גרשום חולין לג, ב ורמב"ם פירוש המשניות סוטה ה, ב. אך ראה רש"י שדחה פירוש זה).

וְהָכָא הֵיכִי דָּרִישׁ, מהיכן דורש רבי יוסי שמשקה מטמא רק אוכל ולא משקה (רש"י), שאילו היה סובר שמשקה מטמא משקה אחר מדאורייתא בניגוד לדעה הפשוטה, היה צריך לומר כן במפורש (צל"ח אות קיג).

יִטְמָא דְּרֵישָׁא נַמִּי לְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין, ש'יטמא' דרישא נאמר על אוכל שמטמא, ואין טמא עושה כיוצא בו (רש"י). ויש מפרשים, ששאלת הגמ' היא לולא הכלל שאין טמא עושה כיוצא בו, ושואלת הגמ' שאם כן היה ראוי שהפסוק לא יחלק בין הרישא לסיפא, אלא יכללן יחד, ויהא הדין שבין אוכל ובין משקה מטמאים בין אוכל ובין משקה (תוס' רבינו פרץ).

וְאִימָא לְטַמֵּא אֶת הַכֵּלִים, שמשקה יטמא רק כלים ולא אוכלים (רבנו חננאל), וכמשמעות הפסוק 'בכל כלי יטמא' – 'יְטַמֵּא' [כדרשת רבי יוסי], שהמשקה מטמא את הכלי (ראה פני יהושע). ויש מפרשים, ששאלת הגמ' היא שמשקה יטמא גם אוכלים וגם כלים (ראש יוסף).

וּמַה כְּלִי שֶׁמְּטַמֵּא מַשְׁקֶה אֵין מְטַמֵּא כְּלִי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה (ע"פ רש"י כאן ולהלן כ, ב ד"ה תלמוד), או לפי שאין טומאה עושה כיוצא בה [וכדרך שמצינו שאין אוכל מטמא אוכל ואין משקה מטמא משקה] (רבנו חננאל).

מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּ אֶת הַכֵּלִים, שלא יתכן שהמשקים יהיו חמורים יותר מהכלי שטימא אותם, שכשם שהכלי אינו מטמא כלי אחר, כך גם המשקים שנטמאו ממנו אינם יכולים לטמא כלי אחר (בעל המאור).